

דקדוקי קריאה בפרשת חיי-שרה ובהפטרה ובראשון של תולדות

כג ד גר-ותושב אָנְכִי: טעם טפחא בתיבת אָנְכִי	
כג ה לאמר לוֹ: הטעם במ"ם הוא לא נסוג	
כג ט בתוכם: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף	
כג יב עם הארץ: המילה עם במרכא ואינה מוקפת	
כג יח למקנה: הנ"ן קמוצה. בכל באי שער-עירו: טעם טפחא בתיבת בכל	
כד ג בה': אין להשמיע את האל"ף של שם ה', יש לקרא כאילו כתוב בדוני	
כד ו השמר לך: הטעם בשי"ן והמ"ם סגולה ¹	
כד ט וישבע לו: טעם נסוג אחור לשי"ן, עם זאת יש געיא בב"ת למנוע הבלעת העי"ן הגרונית	
כד יב עם אדני אברהם: טעם טפחא בתיבת עם	
כד כא משתאה: האל"ף בצירי. לדעת: ברביע ²	
כד כה גם-תבן גם-מספוא רב עמנו: תיבת רב במונח	
כד לג וישם: (לפי הקרי) השי"ן בפתח	
כד מג ואמרתי: במלרע	
כד מז ילדה-לו: העמדה קלה ביו"ד מפני הגעיה והלמ"ד אחריה בשווא נע	
כד ס ויברכו: הר"ש בשווא נע ולא בחטף. ויאמרו לה: טעם נסוג אחור ליו"ד. ויירש: וא"ו החיבור מנוקדת בשווא נע, לשון עתיד	
כד סז האלה: ההטעמה באל"ף ולא בלמ"ד ³ ; ויאלה: העמדה קלה ביו"ד למנוע הבלעת האל"ף החטופה. וינתם: במלרע, הקורא במלעיל משבש את משמעות הכתוב	
כה ב ואת-יקשן: היו"ד בקמץ קטן	
כה ג ובני דין: בזקף ולא ברביע	
כה ד וחנך: הוא"ו פתוחה	
כה ח ויאסף: במלעיל וכן הדבר בכל המקרא כולו כאשר הכוונה לעניין מיתה	
כה יא ויברך: במלעיל וכן הדבר בכל המקרא כולו	
כה יג ומבשם: שי"ן שמאלית	
הפטרת חיי שרה מלכים א א א-לא:	
ב ויאמרו לו: טעם נסוג אחור ליו"ד. לאדני: האל"ף כלל אינה נשמעת	
ז ויעזרו: העי"ן בשווא נח. אדניה: הנ"ן בחירק חסר והיו"ד אחריה דגושה ובקמץ	
יא ואדנינו: האל"ף נשמעת בחטף פתח	

¹ המטעים את המ"ם משנה משמעות

² קורן ואחרים הטעימו בזקף גדול ואין להגרר אחריהם. יש עדות מנוסח כתר ארם צובא על הרביע.

³ הסימון הכפול של הפשטא מוכיח שהטעם באל"ף. והחומשים וה"תיקונים-קלקולים" שמחקו את הפשטא באל"ף ושמו געיא במקומה זיפו.

יד ומלאתי: מלרע הטעם בת"ו

כה יחי המלך אדניהו: טעם טפחא בתיבת יחי

ראשון של תולדות:

כה כא ויעתר: הע"ן בשווא נח. ויעתר לו: הטעם בע"ן

כה כב ויתרצצו: צד"י ראשונה בשווא נע ולא בחטף

כה כב ותלך לדרש את-ה': טעם טפחא בתיבת ותלך

כה כג ולאם מלאם: בשתי התיבות הלמ"ד בשווא נח ויש להקפיד על הפרדתן

כה ל הלעיטני: הלמ"ד בשווא נח

כה לב ולמה זה לי: טעם טפחא בתיבת לי בלבד, אין לצרף לה את המילה 'זה' כאילו כתוב: ולמה זה לי

כה לג השבעה לי: טעם נסוג אחר לש"ן. וישבע לו: הטעם לא נסוג

כה לד ויאכל וישת וילך: הראשון והשלישי במלעיל, השני והאחרון במלרע

כו ג ואברכך: הר"ש בשווא נע וכ"ף סופית דגושה,

כו ד והתברכו: הר"ש בשווא נע

כו ה מצותי חקותי ותורת: רבים הקוראים המשתבשים בסיום הקריאה וקוראים כאילו טעם טפחא בתיבת 'חקותי'

כד א ידידנו ר' יהודה גנוט נר"ו החל במפעל עיון בתרגום, המפעל מכונה 'אחד תרגום' ומחולק ל'עטרות' ו'דיבון', בדיבון מובאים עיונים מעמיקים.

וזה מה שהביא על פרשת חיי שרה, וישא משלו ויאמר

בא בימים פירושו שהגיע לימי הזקנה או שכבר נושא את ימי הזקנה שעברו עליו או בכלל פירוש שלישי לאור דברי אונקלוס?

מתוך אחד תרגום (מדור ידיבון) לפרשת חיי-שרה

כד א בא בימים ת"א עאל ביומין. עאל (א: על⁴) פירושו נכנס כמו לכל באי שער עירו (בראשית כג, י) לכל עלי תרע קרתא [א"ה. צ"ל קרתיה], ולפייז פירושו נכנס והגיע לימי הזקנה.

אמנם עי רמב"ן שמפרש ע"פ המדרש (רבה נט ו) "באים בימים" (בראשית יח, יא), מתחילין בימי הזקנה כי "באים" מורה על זמן עומד, וכאן אמר שהיה זקן מאוד, שכבר בא בימים, כמו בא אחיך במרמה (בראשית כז, לה) (להלן כז לה) עכ"ל היינו שכבר בא יעקב ולפייז גם כאן שכבר היה בא בימים עברו ולשי לעיל (יח יא) קחנו משם. אבל יקשה עלינו לפרש כן בדברי אונקלוס אחר שמפרש "עלו" ומשמעותו תחילת כניסתם לאותם ימי הזקנה, ושמחתי לראות באב"ע (שם) באים בימים "הגיעו לימי הזקנה", וכנ"ל.

אמנם צ"ב אחר שכבר "הגיע" לפני לידת יצחק וכאן מדובר לכה"פ מי שנה אח"כ, איך יאמר שעתה הגיע לימי הזקנה, וצ"ל בדעת אונקלוס כי "עלו" הכונה הולך ונכנס ומתקדם [לא כניסה גרידא ולא "הגעה" גרידא המתורגם "אתו"].

ובזה ארווחנא בס"ד מה שנתקשינו בלשון התרגום זה זמנים טובא, שלפעמים מפרש ביאה בלשון אתו ולפעמים עלו, ולדוג' בריש פרי לך ויבאו ארצה כנען (בראשית יב, ה) ת"א ואתו לארעא דכנען ושם (פסוק יא) הקריב לבוא מצרימה (פסי יא) ת"א קריב למיעל

⁴ א"ה. יש מנקדים על בפתח ע"פ הניקוד בפרקי המקרא בארמית בדניאל ועזרא, אבל בספרי התרגום המדויקים העי"ן בקמץ, וכן נהוג לנקד בלשון התלמוד.

למצרים וכן בריש ספר שמות, הַבָּאִים מִצְרִימָה (שמות א, א) דעלו למצרים, וצ"ב הכלל בזה. ולהנ"ל ניחא, כי בכל מקום שכוונת הפסוק להגעה סופית וקיימת מתרגם אותו, אבל כשמדבר על הכניסה בפעולה מתמדת מתי עלול, דוק ותשכח.

א"ה. ומה יעשה במקרא הַבָּאִים מִצְרִימָה (בראשית מו, ח) מפרשת ויגש שגם שם מתורגם דעלו ולא דאתו! ואז עוד לא באו.

[וכן הבאים מצרימה, מספר בלשון הוה שעכשיו הם באים, אע"פ שכבר באו, ואם אכן היה כתוב "אשר באו" היה מתרגם "דאתו"]. ע"כ מדברי ר' יהודה גנוט נר"ו.

כד סו **הָאֱהֱלָה שְׂרָה אִמּוֹ** הטעמת המלה הָאֱהֱלָה עלה כבר כמה פעמים. מלה זו נמצאת שמונה פעמים במקרא, חלקם במקומות שנשמר שם נוסח כתר ארם צובה. בכל הנוסחאות בכל המקומות מלה זו מוטעמת באל"ף. בספר לחם הביכורים של הרב שאול הכהן מגרבה קובע כלל שהברה מוטעמת אינה יכולה להיות לפני אות נקודה בחטף. כלל זה בסתירה למלה האהלה וגם למלה **צִעְרָה**: בפרשת וירא. סימן הסילוק הוא על הצד"י. על המלה האהלה בתחילת פרשת וירא כתב בעל לחם הביכורים האהלה מלעיל ועמ"ס אללי בת"א כס"ד והוא מאריך בעניין זה בספרו דף סא א במהדורה הישנה (החדשה לא הגיעה אלי).

והוצרכתי לכתוב כל זה לפי שראיתי בכמה דפוסים שכתבו כגיליון על ולוט בא **צִעְרָה** שהיא מלעיל וכ"כ על **הָאֱהֱלָה** אל שרה וכן על כל האהלה שכתבם והם שמנה על פי המסרה:

ובאן הכן שאל האל מלעיל היכי דמי חיוה חות הוא חס כע"ן צערה וה"ל שניה של האהלה לא יתכן והא הע"ן נקודה שאל פתח וה"ל שניה של האהלה כחטף סגול וכלל גדול כירינו שלא יהיה טעם התיבה באות נקודה שאל וחטף כי אינם תנועות ולכן לא יבוא בהם טעם. והם נופלים בהרואהם ונחמכים על החנוטה שלאחריהם כנודע מדברי כל המרדקאים ואם המלעיל הוא כל"י של צערה ובאל"ף האהלה ח"כ לריק לקרות הע"ן וה"ל בשוא נח ולכטל הפתח והסגול ראוי אפשר לקרות הע"ן כחטף פתח וה"ל בא"ס דקרו כלל גדול כירינו דאם התיבה מלעיל האות שהנא נקוד שאל לאחר האות שבא מלעיל הוא שאל נח לעולם כמו ואכלת **ושבעת** פן תאכל **ושבעת** וכיולא כהם ומדודי ומסרפי הרב כמהר"ר נסים הכהן ז"ל שמעתי שהמאריך שכל"י והאל"ף אינו בא לעשות מלעיל ומלרע אלא להעמיד הכל"י והאל"ף כדון רוב המאריבין וטעם התיבה הוא מלרע והרי הוא באלו כתובה **צו ערה הא הלה** ככל התיבות שיש בהם מאריך כתחלתם **נועדו** שקריחתו באלו כתוב כסופס כמו כי הנה המלכים **נועדו** שקריחתו באלו כתוב **נועדו** וכיולא כהם רבים. ודבריו אלה כדברי הרב מ"ש שכתבנו בסמוך אלא שאח"כ הוקשה לי ממה שנודע מהמרדקאים שהתיבה שיש בה ה"ל כסופה במקום למ"ד כתחלתה לעולם היא מלעיל כמו **חדמה מצרימה חרנה** וכיולא כהם רבים ולערה והאהלה ה"ל שכסופס הם במקום למ"ד כתחלתם והדרא קשיא לדוכתה וכעת לא מלאתי מי העיר כזה וחפשי כספרים מדויקים וראיתי לערה געיה תחת הכל"י וגעיה שבסוף פסוק תחת הד"ס וזה כדברי דודי הנז' אבל קשיא משמנה האהלה שאין בהם טעם כלמ"ד חוץ מן ויביאה ולחק האהלה שרה

אמו שיש בו תרי פשטי אחת על האל"ף ואחת על הלמ"ד וגם זה הוא מלעיל דכך היא המדה דכל תיבה שיש בה תרי פשטי היא מלעיל וג"כ תיבת לערה במקרא גדולה אין בה סוף פסוק אחת הרי"ש מכל זה מוכח שהם מלעיל וכמ"ס בקצת דפוסים כגיליון וכמ"ס לעיל ולרד"ק להדחיק בקריאתם מלעיל וג"כ לקרית החטף פתח וחטף סגול כתקונן אלא שלא ישפילם כדרכם אל האות שלאחריהם כאלו יש בו טעם הראוי למלרע כגון נוערו וסכרו •

בתוך דבריו הוא אומר על המקרא **הַאֵלֶּלֶה** שָׁרָה אִמּוֹ שיש שני פשטין אחת על האל"ף ואחת על הלמ"ד (א"ה). בדבר הזה לא דק, במלה המוטעמת מלעיל והיא בטעם פשטא, מסמנים פשטא על האות האחרונה, ועל האות בהברה המוטעמת. כאן הסימון הוא על האל"ף **ועל הה"א**. בחומשים איש מצליח במלה האחלה העביר את הטעם מהאל"ף ללמ"ד, ובמקרא שלנו מחק את הפשטא של האל"ף המסמנת מלעיל, והשאיר רק את השנייה מעל הה"א. ובניגוד לדעת לחם הביכורים. בגליון השבועי 'בית-נאמן' שבו מובאת דרשתו השבועית של הרב מאיר מאזוז על פרשת וירא שניתנה במוצאי שבת לך-לך תש"ף מובא קטע מדבריו בשנים קודמות.

א. בַּפָּרָשָׁתָנוּ "וְלוֹט בֶּן צִעְרָה" (בראשית י"ט כ"ג). רַב הָעוֹלָם אוֹמְרִים "צִעְרָה" מִלְעִיל [שְׁמִנְגָנִים בְּעִ"ן], אֲבָל זֶה לֹא יָכוֹל לְהִיטוֹת, לָמָּה? כִּי הָעִ"ן מְנַקֶּדֶת בְּשׁוּא פִתְחָהּ, וְהִרִי לֹא עוֹמְדִים בְּשׁוּא - לֹא בְשׁוּא פִתְחָהּ וְלֹא בְשׁוּא קֶמֶץ וְלֹא בְשׁוּא סָגוֹל, וְתִפְּלֵ שְׁבָא" (איוב א' ט"ו). אִזּוּ מָה נַעֲשֶׂה? נִנְגֵן אֶת הַטַּעַם בְּצַד"י ו"עֶרָה" תִּהְיֶה יְבֻשָּׁה בְּלִי טַעַם! אֲלֹא "וְלוֹט בֶּן צִעְרָה" לַעֲמֹד בְּצַד"י וְלִנְגֵן אֶת הַסּוּף פֶּסוּק בְּ"עֶרָה" וְהַמְלָה מִלְרַע. אֲמָנָם לֹא בְּכָל הַסְּפָרִים כְּתוּב בְּרִ"י שֶׁ גַּעֲיָא [קו קטן עומד תחת האות, המכנה בנוסף גם מתג וגם מעמיד], אֲבָל בְּסְפָרִים מְדִיקִים יֵשׁ שֵׁם גַּעֲיָא וְצִרִי: לִנְגֵן שֵׁם אֶת הַמְלָה. וְרַבְּנֵי שְׂאוֹל כֹּהֵן (לחם הבכורים עמ' רמ"ב בנד"מ) מַעֲיִד בְּשֵׁם חָכָם אֶחָד לִפְנֵי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה רַבִּי יַעֲקֹב לֹמְבְּרוֹזוֹ, שְׂאוֹמֵר: מִצָּאֵתִי בְּסְפָרִים מְסִימִים גַּעֲיָא בְּרִ"י שֶׁל "צִעְרָה". וְאַחַד מִהַתְּלַמִּידִים רַבִּי קִנְיָאֵל בּוֹכְרִיץ, מִצָּא כְּתָבִי יָד עֲתִיקִים מִלְּפָנֵי 700 שָׁנָה (בְּשָׁנַת 5037 לְבְּרִיאַת הָעוֹלָם, מִהַתְּלַמִּידִים רַבִּי קִנְיָאֵל בּוֹכְרִיץ, מִצָּא כְּתָבִי יָד עֲתִיקִים מִלְּפָנֵי 700 שָׁנָה (בְּשָׁנַת 5037 לְבְּרִיאַת הָעוֹלָם, זֹאת אוֹמֶרֶת לִפְנֵי 743 שָׁנָה), וְכְתוּב שֵׁם "צִעְרָה" גַּעֲיָא בְּצַד"י וְגַעֲיָא בְּרִ"י שֶׁ. וּבַעוֹד שֶׁלֹּשָׁה כְּתָבִי יָד כְּתוּב פָּכָה. זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁהַדְּבָרִים שְׂאֻמְרָנוּ בְּשֵׁם לָחֶם הַבְּפוּרִים (עמ' רמ"ב בנד"מ) מִשֵּׁם סֶפֶר אֶחָד שֶׁכְּתֹב פָּכָה, הֵם עֲתִיקִים וְיִשְׂרָאֵל, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לֹאמֹר "צִעְרָה" מִלְעִיל. (גליון 86 אות כ"ח, וגליון 87 הערה 1. וראה גם בגליון 88 אותיות ד' וה').

לעומת דבריו אני מביא את דברי ידידנו בעל תורת הטעמים וכה דבריו בתורת הטעמים על פרשת וירא על 'צערה'.

י"ט כ"ג: **צַעֲרָה** - הטעם מלעיל בצד", והע"ן שאחריו בחטף פתח^כ, ואין לנגן את הטעם בעי"ן או ברי"ש.

הערה כ

^כ עיין לעיל הערה ג' בדברי לחם הביכורים שנקט שכאן הטעם מלרע ברי"ש, והצד"י במתג בלבד.

והטעם שכאן נקט למעשה שהתיבה מלרע, שלא כבתיבת הָאֵהֶלָה ששם נקט שהיא מלעיל, משום שבבתיבת הָאֵהֶלָה מסומן הטעם מלעיל בכל הספרים, אך בבתיבת צַעֲרָה יש מעט ספרים שהטעימו צַעֲרָה במתג תחת הצד"י ותחת הרי"ש (ואכן כך מוטעם בבתיבי היד א"א א"ז, ובדפוסים מק"ג ורא"פ), והבין לחם הביכורים שתחת הצד"י הוא רק מתג, ותחת הרי"ש הוא הטעם סוף פסוק, וכיון שזה מתאים עם כללי הדקדוק, שהלא הטעם ראוי לבוא אחר החטף, ולא לפניו, לכן העדיף את גרסת ספרים אלו.

אך באמת אינו כן, ואף לספרים שסימנו שני מתגים, המתג שתחת הצד"י הוא הטעם סוף פסוק, והמתג שתחת הרי"ש הוא העמדה בעלמא שאחר הטעם, ולא להיפך, ומטעם זה לא סומן המתג שתחת הרי"ש ברוב הספרים, משום שסימון העמדה זו אינו חובה (ור' איצק פרעמסלא הוסיף עוד, שכאן אף העדיפו רוב הסופרים שלא לסמן את העמדה זו, כדי שלא יבואו לטעות ולחשוב שצריך הטעם ברי"ש).

הרי שגם אם מצא מקורות בדומה לדפוס ונציה (הלקוי) המטעימים געיא ברי"ש הרי זה דומה לגעיות הבאות בסוף מלה מוטעמת מלעיל כמו **וַיֵּצֵא** פָּרָח **וַיִּצְיָן** צִיָּן (במדבר יז כג); **הַנֶּטֶע** אֶזְנֵן הָלֵא יִשְׁמַע **אֶם-יִצָּר** עֵינִן (תהלים צ ט).

ולסיכום, צערה מלעיל גם למקורות שאינם עיקר הגורסים געיא ברי"ש ודלא כלחם הביכורים; האהלה מלעיל לכולי עלמא, וגם לחם הביכורים מודה בזה אלא שקשה לו על זה כמו על חריגים אחרים לפי הכלל שלא תבוא הטעמה לפני שווא נע או חטף.

יש חומשים איש מצליח וההולכים בדרכו, וגם סידורים איש מצליח ועבודת ה' ששינו את ההטעמה על האהלה, יש להזהר.

אינני מדבר כאן על תיקונים מסברא (מוטעית ע"פ רוב) בנוסח הסידור, העלולים להמצא בסידורים האלה, בעיקר באיש מצליח, זה קשור אבל עניין אחר.

פֶּן לַחֲכָם וַיִּחַכֶּם-עוֹד

אנא אל תמנעו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה <http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשים (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
franklashon@gmail.com בכתובת:
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺